

“Nieuwjaarsmemo aan Premier Van Rompuy en aan de Regering Van Rompuy I: Beleidsprioriteiten 2009-2011”

Het Itinera Institute feliciteert de Premier en de regeringspartijen met de snelle regeringsvorming. Uw regering gaat voor de volle legislatuur. Wij hopen dat dit kan gepaard gaan met de politieke stabiliteit die in de komende jaren broodnodig zal zijn om een samenspel van enorme uitdagingen op doortastende wijze aan te gaan.

Er zijn de afgelopen dagen veel partijpolitieke diagnoses gesteld. Als onafhankelijke denktank voor duurzame economische groei en sociale bescherming, focust het Itinera Institute echter op de beleidsinhoud. In deze Nieuwjaarsmemo 2009 beklemtonen we **het belang van de regeerperiode die nu loopt**. Wij geven concreet aanbeveling voor enkele gedurfde beleidskeuzes die zich opdringen door of ondanks de zware omstandigheden.

De Nieuwjaarsmemo is geen omvattend regeerplan. Veel relevante beleidsthema's blijven onbesproken. Wij focussen op **zes belangrijke sociaaleconomische dossiers van een structurele betekenis die de legislatuur overstijgt**. We geven daarbij **per thema alleen de absolute beleidsprioriteiten voor 2009-2011**. We beseffen dat hierdoor lang niet alle aandachtspunten van elk thema aan bod komen. Maar door de essentie te viseren, kan een visie ontstaan die in het constante gewoel van de politiek vaak verloren gaat.

Uw regering begint aan één van de meest uitdagende economische periodes en na één van de meest slopende politieke en communautaire crises uit de nationale geschiedenis. Wanneer u voor de volle rit gaat, dan moet ook het politieke klimaat kenteren. Indien de rest van deze legislatuur verdrinkt in meer politiek en communautair gehannes dan zal de kost voor de toekomst enorm zijn. Dan dreigt voor België een herhaling van het rampscenario dat in de jaren 1980 uiteindelijk tot een devaluatie van de Belgische Frank noopte. Dat monetaire paardenmiddel is niet meer voorhanden en de financiële, demografische en internationale context tolereert geen poker.

Het Itinera Institute wenst de hele bewindsploeg inzicht, overtuiging, moed en cohesie voor 2009.

- 1. De vier plagen van de regering Van Rompuy I**
- 2. Een effectief relancebeleid**
- 3. Een moderner en beter pensioenstelsel**
- 4. Een performante overheid**
- 5. Een robuuste arbeidsmarkt met visie**
- 6. Begrotingsherstel en beter begrotingsbeleid**
- 7. Een financiële sector die waarde creëert**

1. De vier plagen van de regering Van Rompuy I

De regering Van Rompuy I heeft de moeilijkste startpositie in meer dan vijftig jaar: een financiële crisis van een mondiale systeemproportie, het begin van een mondiale economische crisis, de laatste legislatuur vóór de vergrijzing echt inslaat en een nieuwe climax van communautaire disfunctie. Parallel met de financiële, sociaaleconomische en demografische uitdagingen, moet een communautaire pacificatie het pad effenen naar beter en efficiënter bestuur.

Het woord "historisch" is zowat de meest versleten politieke term, maar is echt toepasselijk op dit tijdsgewricht. Vier gigantische uitdagingen vallen samen in deze periode.

We beleven een **financiële crisis van een mondiale systeemproportie**. Het hoogtepunt van de orkaan die over de financiële markten raast, ligt hopelijk achter ons. Maar de bodem is nog niet bereikt en de negatieve spiraal van collectieve verarming en verkramping gaat door. Wanneer de bodem bereikt zal zijn, begint pas het echte werk. Dat zal voor deze legislatuur zijn. De regulering van de financiële sector, nationaal zowel als internationaal, vergt herijking. Tegelijkertijd zal de financiële sector zelf, opnieuw zowel nationaal als internationaal, een herstructurering doormaken die haar tot gezonde "post bubbel" proporties zal terugbrengen. Dit is een belangrijk gegeven voor een sector die vandaag op zijn eentje 7,5% van de werkgelegenheid en 11% van de toegevoegde waarde in de Belgische economie vertegenwoordigt. Het proces zal pijnlijk en ingrijpend zijn.

In het kielzog van de financiële crisis staan we nu aan het **begin van een mondiale economische crisis**. Niemand kan voorspellen hoe lang en diep de crisis zal zijn, maar alle indicatoren gaan steeds negatiever, zowel voor de Europese Unie als voor de hele wereldeconomie. De kans is groot dat we de ergste recessie zullen beleven in 25 jaar en de eerste globale economische crisis sinds de Depressie van de jaren 1930. Voor de Belgische economie, die voor driekwart uit export bestaat, zijn dit zeer pessimistische tijdingen. Economisch en sociaal breekt zwaar weer aan, dat zeer waarschijnlijk tot ruim in 2010 zal aanhouden.

De dramatische wending van de financiële markten en van de wereldeconomie na een periode van historisch hoge groei, valt samen met de laatste legislatuur vóór de vergrijzing echt budgettair inslaat.

Nog vóór het aantreden van de regering Letermé I had België al grote achterstand opgelopen in de voorbereiding van de vergrijzing. Budgettair zijn het spaartraject en het begrotingstraject van de Hoge Raad voor Financiën niet gevolgd. Beleidsmatig werd te weinig hervormd om de noodzakelijke performantiedoelstellingen te bereiken, bijvoorbeeld inzake activiteitsgraad,

Onafhankelijke denktank voor duurzame economische groei en sociale bescherming

productiviteit of gezondheidszorg. Deze legislatuur biedt de laatste “window of opportunity”. Alles wat nu niet gebeurt, zal moeten gebeuren terwijl de vergrijzing volop weegt.

De moeilijkheid van een democratie om lange termijn fenomenen zoals de vergrijzing tijdig aan te pakken, wordt in België endemisch bezwaard door communautair gekrakeel. **De disfuncties van het Belgische politieke en institutionele kader hebben een nieuwe climax bereikt.** Verdere communautaire verlamming van het federale beleid zou dramatisch zijn. Niettemin heeft deze generatie politici de plicht en de opportuniteit om anderhalf jaar communautaire crisis in catharsis te doen eindigen. Parallel met de financiële, sociaaleconomische en demografische uitdagingen, moet een communautaire pacificatie het pad effenen naar beter en efficiënter bestuur. Dat is vooral een politieke zaak waarin de politieke partijen collectief verantwoordelijkheid dragen ten aanzien van de hele bevolking.

2. Een effectief relancebeleid

Stem de relanceplannen op elkaar af, op de verschillende beleidsniveaus. Geef prioriteit aan maatregelen met een onmiddellijk effect en met duidelijke economische doelmatigheid. Maak zoveel mogelijk relancemaatregelen tijdelijk van aard.

In deze onrustige tijden kijken velen naar de overheid voor stabiliteit. De noodzaak tot relancebeleid volgt uit de ernst van de crisis. De klassieke hefboomen voor groei vallen stil wanneer ondernemers, investeerders en consumenten samen op de rem gaan staan. Soepel monetair beleid bereikt zijn ondergrens en blijkt het tij niet te kunnen keren. In die omstandigheden moet een overheid tussenkomen om de negatieve spiraal te doorbreken. **Het is dus essentieel dat ook België zijn bijdrage levert aan het Europees relanceplan** van 200 miljard euro, waarbij de inspanning van België toch ook 1,2% van het bruto binnenlands product bedraagt.

Maar de overheid is niet almachtig. De Belgische overheden zijn zelfs eerder onmachtig. Het lot van de open exporteconomie van België wordt vooral bepaald door de buitenlandse context.

Wat de overheid doet, is daarenboven niet “gratis”. Want wat de overheid uitgeeft, moet ze eerst ergens halen, alwaar het niet besteed kan worden. Elke steun voor consumptie vermindert elders het vermogen tot investering. Elke euro voor relance vandaag kan niet gebruikt worden voor de vergrijzing morgen. Elk bijkomend budgettair tekort zullen we vele jaren meeslepen. Deze intrinsieke beperkingen van relancebeleid nopen tot disciplinerende maatstaven.

Onafhankelijke denktank voor duurzame economische groei en sociale bescherming

Een effectief relancebeleid moet transparant, tijdig, tijdelijk en doelmatig zijn. De huidige Belgische plannen voldoen onvoldoende aan die criteria.

Het Belgische relancebeleid is **onvoldoende transparant** omdat er geen coördinatie is tussen de verschillende beleidsniveaus. De verschillende overheden vallen elkaar voor de voeten en het schaarse geld wordt niet gekanaliseerd. Het is daarenboven onduidelijk hoeveel van de als “relance” voorgestelde maatregelen eigenlijk herverpakte bestaande uitgaven verbergen. De effectiviteit van het relancebeleid zou gebaat zijn bij een overlegde strategie die op enkele precieze doelstellingen focust. De besteding van het relancegeld zou ook gecentraliseerd kunnen worden, zodat er geen politieke herverdeling (en dus afzwakking) tussen ministers plaatsvindt.

Een relancebeleid moet ingaan tegen de neerwaartse conjunctuur en moet dus tijdig effect sorteren, al in de eerste helft van 2009. **De besluitvorming heeft tot op heden onvoldoende rekening gehouden met de noodzaak van tijdige impact.** Dat is geen detail, aangezien de federale en regionale relanceplannen sterk inzetten op investeringen. Zal men in staat zijn goede investeringen tijdig op gang te brengen? Paradoxaal genoeg, is het verduiveld niet eenvoudig om grote sommen geld snel in de economie te injecteren. Infrastructuurwerken bijvoorbeeld verzanden in een moeras van regelgeving. **De verschillende regeringen moeten zich hoeden voor “government by announcement” in de context van relance.** Het aankondigen van allerlei steunmaatregelen leidt immers onmiddellijk tot gedragsaanpassing en vertekening van vraag en aanbod, nog vooraleer enige relancesteun een feit is.

Een goed stimulusplan opteert voor injecties die tijdelijk zijn, zodat het de openbare financiën op de lange termijn niet bezwaart. Een groot gebrek aan het huidige federale stimulusplan is dat **twee derde van de maatregelen permanente ingrepen zijn die de volgende jaren het begrotingstekort zullen doen stijgen.** De vermindering van sociale bijdragen en de verhoging van uitkeringen voor tijdelijke werkloosheid, bijvoorbeeld, horen om die reden niet thuis onder noemer “relance”.

De doelmatigheid van het relanceplan is het meest heikele punt. Een economische relance kan niet gedecreet worden. Een stimulus is maar een stimulus indien hij meer oplevert dan wat hij kost. De ervaring leert dat dit allesbehalve evident is. Zo kende Japan een “verloren decennium” vol relanceplannen doorheen de jaren 1990. De overheid mag dan al aan het stuur zitten, maar de economie is wel zeer moeilijk te besturen. **Een grondige en preventieve doorlichting op doelmatigheid is derhalve vereist en is nog onvoldoende gebeurd in de Belgische relancecampagne.**

Onafhankelijke denktank voor duurzame economische groei en sociale bescherming

Het is typerend dat een belangrijk deel van het federale relancebudget gedictieerd werd, niet door economische doelmatigheid, maar door de politieke noodzaak om het inter-professioneel akkoord tussen de sociale partners te subsidiëren. Het gebrek aan coördinatie tussen de verschillende maatregelen en de verschillende beleidsniveaus verhoogt ook het risico van ineffectiviteit. Perverse effecten zijn onvoldoende onderzocht. Zo leidt de aangekondigde BTW-verlaging op de bouw er nu al tot uitstelgedrag, waardoor de markt voor bouwgronden bevriest. Bovenal is de Belgische economie gediend met maatregelen die productiviteitsgroei ondersteunen en de concurrentiekracht van onze export bevorderen.

3. Een moderner en beter pensioenstelsel

De beslissing voor een grondige pensioenhervorming moet nu vallen, zodat de uitvoering waar nodig geleidelijk kan gebeuren. Neem actie op drie fronten: de verhoging van de feitelijke en van de wettelijke pensioenleeftijd, de veralgemening van aanvullende pensioenen en het afbouwen van pensioenverschillen tussen de sectoren.

Het **Belgische pensioenlandschap is al jaren een zorgenkind**. Het wettelijk pensioen behoort, in verhouding tot het voorheen verdiende beroepsinkomen, gemiddeld bij de laagste van de hele Europese Unie. Achter dat gemiddelde gaan enorme verschillen schuil tussen zeer slechte (zelfstandigen), middelmatige (werknemers) en goede (ambtenaren) pensioenen. Ondanks de zwakke eerste pijler van het wettelijk pensioen, is de tweede pijler van aanvullend pensioen nog maar pas de kinderschoenen ontgroeid sinds de Wet Vandenbroucke daaraan een kader gaf.

Anders dan in vele andere landen van de OESO, zijn de Belgische pensioenstelsels daarenboven nog amper aangepast aan de vergrijzing van de bevolking. Het Generatiepact realiseert volgens het Planbureau maar een fractie van wat nodig is.

Voor deze legislatuur is, voor zoveelste keer, een echte pensioenhervorming aangekondigd. Een nationale pensioenconferentie stond in de steigers onder Leterme I. Het is cruciaal dat er onder Van Rompuy I niet alleen gedebatteerd, maar ook gerealiseerd wordt. **De vergrijzing verdraagt geen verder uitstel, temeer daar pensioenhervorming vaak stapsgewijze invoering vergt om rechtmatige pensioenverwachtingen niet te schenden.** Drie actielijnen dringen zich op.

Een modern pensioenstelsel moet de pensioenleeftijd afstemmen op de demografische realiteit. De babyboomgeneratie betekent een enorme golf van zestigplussers met een historisch hoge levensverwachting. Wie gelooft nog dat we deze pensioenbom kunnen verteren zonder dat

Onafhankelijke denktank voor duurzame economische groei en sociale bescherming

we allen langer zullen werken? De **feitelijke pensioenleeftijd moet verder omhoog** en het Generatiepact realiseert volgens het Planbureau maar een fractie van wat nodig is. Wij pleiten voor een combinatie van maatregelen die een **New Deal voor leeftijd en arbeid** verwezenlijken.¹ Als **onderdeel** van die brede strategie is **het begeleid uitdoven van stelsels voor brugpensioen en vervroegd pensioen aangewezen**. In tijden van vergrijzing is het sociale en economische zelfverminking om het afschrijven van menselijk kapitaal te organiseren.

De **steeds toenemende levensverwachting dwingt ons ook tot een aanpassing van de wettelijke pensioenleeftijd**. Naar het voorbeeld van andere westerse landen kan dit ofwel door een lineaire verhoging, ofwel door de integratie van de demografie in een evoluerende bepaling van de pensioenleeftijd. Dit kan nu beslist worden om heel geleidelijk uitwerking te krijgen.

Laten we ook ophouden met de achterhoedegevechten over pensioenfinanciering. Er is wereldwijd brede consensus over de combinatie van een door de staat gegarandeerd basispensioen met aanvullende pijlers die het mensen mogelijk maakt hun inkomensval na pensionering te beperken. De kost van de vergrijzing voor de financiering van de wettelijke pensioenen, betekent zonder meer dat aanvullend pensioen niet langer "aanvullend" maar essentieel zal zijn om pensioeninkomen op peil te houden. Eerlijkheid en duidelijkheid zijn geboden: mensen hebben een te hoge verwachting van hun wettelijk pensioen en sparen daardoor te weinig. Meer dan de helft van de wettelijke pensioenen in ons land ligt onder de 1.000 euro per maand, terwijl de Belg gemiddeld een pensioen verwacht wordt van meer dan 1.400 euro.

België is zeer laat gestart met aanvullend pensioen. **De dekking van aanvullende pensioenen moet veralgemeend worden en de financiering ervan versneld. De overheid dient daarvoor het regelgevende en fiscale kader te bieden**. Er is haast mee gemoeid, want het duurt jaren alvorens een reëel pensioenkapitaal is opgebouwd. Met een beetje handigheid kunnen we instappen terwijl de aandelenmarkten laag staan, om dan een deel van de achterstand in te halen bij de eerst volgende hausse.

Een slimme veralgemening van de tweede pensioenpijler kan twee vliegen in één klap slaan: meer pensioenfinanciering en minder pensioenverschillen tussen sectoren.

De arbeidsmobiliteit en de sociale rechtvaardigheid worden immers gefnuikt door enorme schommelingen tussen wettelijke pensioenen, die hun historische context al lang zijn ontgroeid. De systematische combinatie van een wettelijk pensioen en een draagbaar aanvullend pensioen, kan de omvang van het wettelijk pensioen stroomlijnen over de verschillende

---

¹ Zie daarvoor M. De Vos en J. Konings, *Van baan zekerheid naar werk zekerheid op de Belgische arbeidsmarkt*, Itinera Institute, 2007.

Onafhankelijke denktank voor duurzame economische groei en sociale bescherming

sectoren. In de publieke sector bijvoorbeeld kan een deel van de eerste pijler verhuizen naar de tweede pijler.

4. Een performante overheid

Ga voor een kwalitatieve sprong voorwaarts. De generatiewissel in de federale ambtenarij is een gouden opportuniteit om kwaliteit en efficiëntie centraal te zetten in een hervormingsproces dat mee vanuit de ambtenarij wordt gesteund. Voer een voorbeeldbeleid dat impact, kwaliteit en efficiëntie objectief evalueert en communiceert, ook in de gezondheidszorg. Realiseer eindelijk de politieke dekolonisatie van de administratie.

De kredietcrisis, met in België een staatsinterventie van nu al meer dan 24 miljard euro, betekent de grote terugkeer van de overheid. Zij wordt geacht markten te reguleren, slachtoffers te beschermen en burgers te kalmeren.

Het Itinera Institute maakte recentelijk de diagnose van overheidsprestaties in België.² Die is niet positief. Terwijl België internationaal één van de grootste en duurste overheden telt, zijn de resultaten tegenvallend. België is een grijze middenmoot inzake sociale zekerheid, basisonderwijs of justitie. De efficiëntie van het overheidshandelen is zwak in vergelijking met andere westerse landen. Deze situatie is onhoudbaar. **De overheid moet en kan beter. Een kwalitatieve sprong voorwaarts is nodig en mogelijk!**

Om de overheid echt daadkracht te geven, zoals de burgers het verwachten, moet er in de diepte hervormd worden. Het debat over overheidsprestatie wordt te veel herleid tot stereotypen en slogans. Men beperkt zich tot vaststellingen over kostprijs en omvang, zonder naar de essentie te kijken: **de kwaliteit van het overheidsoptreden**. Deze kwaliteit is nochtans essentieel, niet alleen in de huidige crisis, maar ook voor de uitdagingen van de vergrijzing en de globalisering te kunnen opvangen.

De federale overheid is uiteraard maar één van de overheden in het land. De federale ambtenarij is echter wel één van de oudste en zij staat daardoor voor een gigantische personeelsuitval in de komende jaren.

De federale generatiewissel is een gouden opportuniteit om kwaliteit en efficiëntie centraal te plaatsen. Er is nood aan een brede en diepe

---

² J. Hindriks, *Copernicus voorbij: van verwarring naar consensus?*, Itinera Institute, 2008.

Onafhankelijke denktank voor duurzame economische groei en sociale bescherming

hervorming, die ook vanuit de ambtenarij zelf wordt gedragen en gesteund.

Het plan dat minister Vervotte in de regering Letermé I lanceerde, mag dus niet in het water vallen. Het moet het vertrekpunt zijn van een **brede en diepe hervorming, die ook vanuit de ambtenarij zelf wordt gedragen en gesteund**. Men mag niet vervallen in een politieke “top down” revolutie, want die droogt op zodra de politieke context verandert.

De Itinera assen voor een nieuwe en betere overheid zijn vooral de intrede van een evaluatiecultuur waarbij een evenwichtige verbetering van prestaties mogelijk wordt door **impact, kwaliteit en efficiëntie objectief te evalueren en door de burgers te informeren over kwaliteit en resultaat**, waarbij **budgetten verbonden worden aan resultaten** eerder dan aan noden. Voldoening en motivatie van de ambtenaren dient bevorderd te worden door taken te koppelen aan overeengekomen en concrete doelstellingen. Het behalen van resultaten moet duidelijk gevaloriseerd worden.

De federale regering kan bij dit alles een voorbeeldpolitiek voeren die ook de federale ambtenarij overstijgt. We denken hier met name aan de sector van de gezondheidszorg, waarvan onderzoek aantoonde dat kwaliteitsbewaking er onvoldoende plaatsvindt.³ Naar het voorbeeld van andere landen, kan de regering gaan voor concrete kwaliteitsmeting en -communicatie over onder meer ziekenhuizen en bepaalde aandoeningen of infecties.

De politiek moet instaan voor de selectie van de doelstellingen, maar daarna is het essentieel de realisatie daarvan over te laten aan de administratie en **op te houden met het koloniseren van die administratie door de politiek**. Wij pleiten er ook voor dat de rol van de kabinetten zou worden gereduceerd in lijn met de filosofie van het oorspronkelijke Copernicus-plan.

5. Een robuuste arbeidsmarkt met visie

**De federale regering moet focussen en leren uit de fouten van vroeger crisisbeleid.
De afbouw van de cultuur van brugpensioenen staat voor het moment van de waarheid. Mobiliseer alle beleidsniveaus, alle**

³ F. Daue en D. Crainich, *De toekomst van de gezondheidszorg : diagnose en remedies*, Itinera Institute, 2008.

Onafhankelijke denktank voor duurzame economische groei en sociale bescherming

sociale partners en de actoren op het terrein voor meer arbeidskansen voor werklozen, nieuwkomers en ontslagen werknemers.

**Zorg voor een voorspelbaar, uniform en multifunctioneel ontslagrecht met een belangrijke pijler “activering naar werk”.
Bouw aan een nieuwe sociale consensus over competitiviteit en loonmatiging.**

Recessie betekent crisis op de arbeidsmarkt. Na enkele vette jaren zal de arbeidsmarkt in de afzienbare tijd rake klappen krijgen. Minder banen zullen gecreëerd worden en meer banen zullen verdwijnen. Dat proces is nu al ingezet, zal algemeen worden en zal in bepaalde sectoren zeer uitgesproken zijn, o.a. bij de banken.

Wat moet de federale regering hierbij doen? Het “Werkgelegenheidsplan 2009” dat door de minister van Werk en Gelijke Kansen al onder de regering Letermé heeft voorgesteld, bevat maar liefst 150 beleidsdoelstellingen in alle mogelijke richtingen. Dat is onhaalbare overkill. **Er moeten dus duidelijke politieke prioriteiten komen**, want arbeidsmarkt hervorming vergt de tussenkomst van verschillende beleidsniveaus, van sociale partners en van het terrein. Een krachtig beleid zal samenwerking vergen rond prioritaire beleidsdoelstellingen.

De tweede vaststelling is dat **de regering quasi geen budgettair poeder rest wanneer zij, zoals wordt aangekondigd, vasthoudt aan het interprofessioneel akkoord** waarin de vorige regering als derdebetaler zo diep is gegaan. Men zal ook geconfronteerd worden met stijgende uitgaven in de werkloosheidsverzekering, die zal werken als een automatische stabilisator voor de crisis. Het federale niveau zal moeten focussen op maatregelen die geen geld kosten of die zichzelf financieren.

Het belangrijkste devies voor arbeidsmarktbeleid in tijden van crisis is dat van de arts: “First, do no harm”. Wij drukken de hoop uit dat de nieuwe regering zal leren uit de fouten van het verleden.

Laat in deze ploeg geen plaats zijn voor plakwerk dat de effecten van een crisis maskeert om de crisis zelf uiteindelijk langer te laten duren. We denken hier aan nieuwe banenplannen, aan overheidstewerkstelling, of nog aan brugpensioenen bij bedrijfsherstructurering.

Het moment van de crisis is dus ook het moment om een duidelijke lijn te trekken in de nefaste cultuur van brugpensioenen.

Naast een gradueel uitdovingsscenario (zie boven, nr. 3), moet strikt worden toegezien op het verminderen van de brugpensioenleeftijd bij ondernemingen in moeilijkheden. Ook het Generatiepact en zijn doelstelling van wedertewerkstelling moeten extra bewaakt worden.

Onafhankelijke denktank voor duurzame economische groei en sociale bescherming

Wij pleiten ervoor dat de federale regering de slechte conjunctuur op de arbeidsmarkt zou bekampen met beleid dat tevens een antwoord biedt op de grote structurele gebreken in de functionering van de Belgische arbeidsmarkt. **Zo biedt de economische crisis ons de kans om de filosofie van de zogenaamde “flexizekerheid” te belijden**, die arbeidsmarkten flexibel wil laten maar tegelijk individuele zekerheid wil bieden aan de mensen. De Europese Unie promoot “flexizekerheid” als een model voor betere arbeidsmarktprestaties, maar België staat nog nergens in de toepassing ervan. We kunnen nu bewijzen dat het zekerheidspendant van de flexibiliteit geen holle slagzin is.

De federale regering kan de draaischijf zijn voor een urgente conferentie die alle beleidsniveaus, alle sociale partners en de actoren op het terrein mobiliseert met één doel: de kansen op werk verbeteren voor werklozen, voor nieuwkomers op de arbeidsmarkt en voor ontslagen werknemers. De combinatie van beleidsincentives, beleidscoördinatie en concrete creativiteit, moet vruchten afwerpen. Daarmee kan het recente beleid van “activering” van werklozen deel worden van een algemener en positiever beleid van investering voor meer integratie en circulatie op de arbeidsmarkt. **De realiteit van de crisis onderstreept ook het nut van spaarsysteem zoals de loopbaanrekening**, dat mee de ups en downs in een carrière kan opvangen.

Op wetgevend vlak kan de federale regering nog een aardige duit in het zakje doen door een **modernisering van het ontslagrecht over meerdere pijlers**. Op die wijze kan een pijler “activering naar nieuw werk” een vast onderdeel worden van personeelsbeleid en ontslag. De pijler “inkomenszekerheid” kan dan gelijk gemaakt worden voor alle beroepsgroepen. België kan een voorbeeld nemen aan andere landen die de **ontslaghandeling voorspelbaar, uniform en multifunctioneel hebben gemaakt**, zoals bijvoorbeeld Oostenrijk. En passant kan meteen **het overoude onderscheid tussen arbeiders en bedienden**, dat de mobiliteit op de Belgische arbeidsmarkt stremt door een kunstmatige apartheid, **eindelijk verdwijnen**.

Het krakkemikkige parcours van de fameuze loonnormen die, ondanks alle weerkerende heisa de Belgische loonkostenhandicap niet hebben verminderd maar integendeel hebben vermeerderd, bewijst de **noodzaak van een nieuwe sociale consensus over competitiviteit en loonmatiging**. De economische ontwikkeling van Nederland en Duitsland sinds de jaren 1980 bewijst het nut van zo een zelfdiscipline in exportlanden. De federale regering moet ophouden met de sociale partners af te kopen en moet bouwen aan een nieuw model voor competitiviteitsbewaking en loonkostenmatiging.

6. Begrotingsherstel en beter begrotingsbeleid

Na het relanceplan zullen besparende maatregelen moeten volgen om de overschotten te halen die nodig zijn voor de vergrijzing. Minimaal bedraagt die inspanning 3700 euro per werkende Belg.

Onafhankelijke denktank voor duurzame economische groei en sociale bescherming

De nieuwe federale regering moet de kunst van de budgettaire discipline in ere herstellen. Wij pleiten voor een echte norm voor een minimumpeil van het primair saldo.
De groeinorm voor de publieke uitgaven in de gezondheidszorg moet realistischer worden. Een deel bijkomende marge kan behaald worden door de demografische generatiewissel in het overheidsperoneel.

Het mag dan nu wel het moment zijn om vanuit de overheid een stimulans te geven aan de economie, maar dat kan alleen geloofwaardig zijn als er ook een perspectief geboden wordt waarbij de volgende jaren het tekort weer zal omgezet worden in overschotten.

Deze regering mag niet, zoals in de jaren 70 en 80 van de vorige eeuw, vervallen in “deficit spending” op de kap van de volgende generatie, die al de bijkomende last van de vergrijzing zal moeten torsen.

Daarom ook moet het relanceplan worden doorgelicht, moet focussen op tijdelijke maatregelen (zie boven, nr. 2) en dient binnen duidelijke budgettaire marges te blijven.

Als het herstelplan inderdaad tijdelijke maatregelen bevat, dan zullen de ingrepen voor extra uitgaven en lagere inkomsten binnen enkele jaren opnieuw uitdoven. Op dat moment zullen we flink door moeten werken aan besparende maatregelen om de **overschotten te boeken die nodig zijn om de uitdaging van de vergrijzing te halen**. Minimaal kan die inspanning berekend worden op 3700 euro per werkende Belg om over te gaan van een structureel tekort naar structureel overschot. Indien de overheid onvoldoende **geloofwaardig is in haar belofte van toekomstige overschotten**, dan zal de bevolking de relance-injectie opsparen omdat de onhoudbaarheid van de openbare financiën de mensen zal doen vrezen voor hun pensioen en voor belastingen.

Zowel het verre als het zeer recente verleden heeft aangetoond hoe moeilijk budgettaire discipline is in het complexe België.

De nieuwe federale regering moet de kunst van de begrotingsdiscipline in ere herstellen. Wij pleiten voor een minimumpeil voor het primair saldo.

De huidige premier heeft in een andere periode zelf als begrotingsminister een succesvol begrotingsbeleid gevoerd.

Onafhankelijke denktank voor duurzame economische groei en sociale bescherming

Een **focus op het primair saldo**, dit is de begrotingsstaat vóór de rentebetalingen op de staatsschuld, is aangewezen in een land met een hoge schuldgraad zoals België. Het eindsaldo van de begroting verbergt immers evoluties in kapitaalmarkten en economie die niet indicatief zijn voor het budgettair beleid van de regering zelf. **Wij pleiten daarom voor een minimumpeil (conjunctuur gezuiverd en structureel) voor het primair saldo.** Dat vermijdt het gebruik van rentebesparingen en noodzaakt uitgavenbeheersing bij stijgende rentelasten.

De **Hoge Raad voor Financiën dient actiever betrokken te worden** in de coördinatie van de begrotingsinspanningen over de verschillende geledingen van onze federale staat. Om te vermijden dat opnieuw naar cosmetische begrotingsmaatregelen gegrepen worden, moet FEDCOM, dit is het nieuwe boekhoudsysteem van de federale overheid, **een echte dubbele boekhouding** worden die een getrouwer beeld geeft van de vermogenstoestand van de Staat.

Cruciaal wordt het om in de tak van de gezondheidszorg de dagjespolitiek te overstijgen. De grootste uitgavenstijging zal in de 21ste eeuw immers niet van de pensioenen komen, maar wel van de gezondheidszorg. Om er echter voor te zorgen dat de uitgaven ook resultaten opleveren in termen van volksgezondheid, wat toch de bedoeling moet zijn, zal er een **lange termijnvisie** ontwikkeld moeten worden omtrent deze sector. Op dit moment kijkt men immers niet langer dan zijn neus lang is, namelijk naar de begroting voor het volgende jaar. Het Itinera Institute heeft enkele weken geleden nog zijn blauwdruk afgeleverd om deze **kwaliteitssprong** in de **gezondheidszorg** te maken.⁴ Essentieel hierbij is de wil om effectief uitkomsten te meten ('meten is weten') en het beleid te evalueren en bij te sturen in functie van die gezondheidsresultaten. Om één en ander budgettair verteerbaar te maken, moet onder ogen gezien worden dat al de lange termijnprojecties van de openbare financiën er nu van uitgaan dat we de groei van de publieke gezondheidsuitgaven systematisch zullen reduceren met 40% ten aanzien van het huidige groeiritme van 4,5% reëel op jaarbasis.

De **demografische generatiewissel in het overheidspersoneel biedt een spaarpotentieel**. Een nieuwe, jonge ambtenaar kost gemiddeld 60% minder dan een oudere ambtenaar. In de komende jaren zal tot 40% van de federale ambtenaren met pensioen gaan. Hoewel een deel daarvan zal vervangen worden door hoger opgeleide en dus hoger ingeschaalde ambtenaren, biedt zulks een evident besparingspotentieel. In zijn draaiboek voor een betere overheid heeft het Itinera Institute reeds voorgesteld voor **die besparing, die ook in andere overheden in mindere mate kan gebeuren, te fixeren voor de financiering van de vergrijzing**.⁵

---

⁴ Zie F. Daue en D. Crainich, *De toekomst van de gezondheidszorg: diagnose en remedies*, Itinera Institute, 2008.

⁵ J. Hindriks, *Copernicus voorbij: van verwarring naar consensus?*, Itinera Institute, 2008.

7. Een financiële sector die waarde creëert

De Belgische Staat moet zich uit het bankwezen terugtrekken, maar niet vooraleer het probleem van inefficiënt risico nemen structureel is aangepakt en de financiële storm is gaan liggen. De regulering heeft gefaald en moet dus herzien worden. Even belangrijk is ook een voldoende afstand bewaren tussen toezichthouder en bankwezen. Op termijn moet gestreefd worden naar een toezichthouder op Europees niveau. België kan een voorloper zijn door in samenwerking met Nederland en Luxemburg snel over te gaan tot een banktoezichthouder op Benelux niveau. Ook bonussystemen en kapitaalstructuren vergen nieuwe regels.

De Belgische overheid heeft, zoals de overheid in vele andere landen, uitzonderlijke ingrepen moeten doen om de stabiliteit op de financiële markten te verzekeren. Het Itinera Institute wil zich hier niet uitspreken over concrete dossiers. We pleiten er wel voor dat **dossiers die nog niet zijn afgerond, door de overheid met een open geest voor de veranderende marktomstandigheden zouden worden benaderd.**

Ondanks de urgentie om vandaag voor stabiliteit te zorgen, **is het hoegenaamd niet wenselijk dat de overheid eeuwig aanwezig blijft in onze financiële instellingen.** Willen we werkelijk dat ook in normale tijden politici zeggenschap hebben over kredietbeslissingen en personeelsmanagement waarbij ook banken als een politiek plaatsingsbureau worden gebruikt? De criteria die dan gelden zijn meestal niet bankexpertise en onafhankelijkheid, maar wel nauwe banden met de politiek en gezagsonderhorigheid.

De overheid kan zich echter pas terugtrekken uit haar aandeelhouderspositie als ze het probleem van inefficiënt risico nemen structureel heeft aangepakt, en als uiteraard de financiële storm gaan liggen is.

We moeten er alles aan doen opdat de financiële crisis de reële economie niet in die mate zou aantasten dat we op een verloren decennium afsterven zoals Japan in de jaren 1990. De grote les van het Japanse verhaal is **het belang om het banksysteem zelf te herstructureren en gezond te maken.** Indien we dat nalaten, dan zal elke andere budgettaire stimulans ook zijn doel missen. Dat is deels een internationale taak, maar deels ook een nationale taak voor de nieuwe federale regering.

Onafhankelijke denktank voor duurzame economische groei en sociale bescherming

De voorbije jaren waren de banken vooral bezig met activiteiten die uiteindelijk waarde vernietigd hebben. Er is op dit moment al veel meer vermogen verloren gegaan dan ooit aan toegevoegde waarde werd gecreëerd door de “securitisering” van hypothekeken allerhande.

De net opgerichte **Commissie Lamfalussy** moet dan ook de weg bereiden naar een meer verantwoord banksysteem. Dit zal onder meer een **correctie vergen van de bonusstructuren voor topbankiers**, die prikkels vormden voor overmatig risico. Fundamenteel zal men moeten **afscheid nemen van een bepaalde vorm van financieel kapitalisme waarbij niemand nog verantwoordelijk was** voor de risico’s die altijd verder doorgeschoven konden worden.

Belangrijk om in het achterhoofd te houden is dat de welvaart op de eerste plaats wordt gecreëerd door ondernemers die risico’s nemen.

Bankiers dienen vooral te zorgen dat ze de kern van hun beroep, namelijk spaargeld kanaliseren naar investeringen niet meer uit het oog verliezen zoals in het voorbije decennium.

Op termijn zullen we hopelijk overgaan tot een Europees **supranationaal toezichtorgaan**.

Maar laten we, gezien het falen van de Belgische regulering, **nu op korte termijn bijvoorbeeld al werk maken van een toezichthouder op Benelux-niveau**. Dat de banken en de regelgever onvoldoende professionele afstand tegenover elkaar hielden, heeft in vele landen immers geleid tot het onvoldoende in vraag stellen van bepaalde scheefftrekkingen zoals het buiten balans plaatsen van allerlei vehikels.

De banken hebben grotere kapitaalbuffers nodig dan waarover ze aan de vooravond van deze crisis beschikten. Dat dit in de toekomst anders moet zijn, is **even goed de verantwoordelijkheid van de toezichthouders als van de bankiers zelf**.